

Høytorp Opplevelsessenter

Sak: 11/2016

Saksbehandler: Eidsberg kommune v/Elisabeth Strengen

Bakgrunn:

Som en oppfølging av sak 9/2015 og rapporten «Indre Østfold Forsvarer Landet», har Eidsberg kommune som vertskommune tatt steget videre og laget en prosjektskisse for forprosjekt Høytorp Opplevelsessenter.

Saken:

Eidsberg kommune har utarbeidet en prosjektskisse for forprosjekt, som forhåpentligvis resulterer i et Opplevelsessenter på Høytorp Fort. Skissen beskriver planer om et opplevelsessenter i Høytorp Forts fjellanlegg, Reduiten. Reduiten er helt unik, og har potensiale til å vise frem forsvarshistorien på en engasjerende og involverende måte. Det nye opplevelsessenteret skal begeistre og involvere sine besøkende gjennom berøring og utprøving. Slik skal besøkende føle på hvordan det var å være soldat på Høytorp Fort for 100 år siden.

Høytorp Opplevelsessenter skal fortelle hele regionens forsvarshistorie, som strekker seg fra bygdeborgene ca. år 300 og frem til i dag. Det er også et mål å samle spredte militære samlinger i regionen på Høytorp.

Forsvarsanlegg i Indre Østfold – registrering og status (Kilde: Rapporten «Indre Østfold Forsvarer landet» «Riksantikvaren har registrert 29 kulturminner i Indre Østfold under kategorien «Forsvarsanlegg». Av disse er 15 bygdeborger fra jernalder. Det er stor usikkerhet rundt tidsfastsetting på disse, men antas fra ca. år 300 – 600. Valdisholm i Eidsberg og Basmo festning i Marker har begge sine egne historier. Langes skanse i Askim har sin egen, enestående historie. De øvrige forsvarsanleggene i Indre Østfold er grensebefestninger, bygd opp fra 1899 og fram til 1918.»

Askim kommune		
Romskollen = Romsåsen	Arkeologisk minne/bygdeborg	Automatisk fredet
Langnes skanse: Høyre fløy, Indre brohode, Venstre fløy og Batteriåsen	Arkeologisk minne	Ikke fredet
Aremark kommune		
Døhaugen = Døhatten	Arkeologisk minne/bygdeborg	Automatisk fredet
Eidsberg kommune		
Borgåsen	Arkeologisk minne/bygdeborg	Automatisk fredet
Høytorp fort	Bebyggelse-Infrastruktur	Forskriftsfredet 16.01.2002
Valdisholm - Vellersøy	Arkeologisk minne	Automatisk fredet
Marker kommune		
Basmo festning	Bebyggelse-Infrastruktur	Vedtaksfredet i 1985
Lhammeren	Bebyggelse-Infrastruktur	Forskriftsfredet

Ørjekollen	Bebyggelse-Infrastruktur	Forskriftsfredet
Rakkestad kommune		
Sæevisslottet	Arkeologisk minne/bygdeborg	Automatisk fredet
Skammelsrudåsen	Arkeologisk minne/bygdeborg	Automatisk fredet
Slottsberget	Arkeologisk minne/bygdeborg	Automatisk fredet
Festningsåsen	Arkeologisk minne/bygdeborg	Automatisk fredet
Skiptvet kommune		
Staåsbatteriet	Bebyggelse-Infrastruktur	Forskriftsfredet
Kjellåsbatteriet	Bebyggelse-Infrastruktur	Forskriftsfredet
Borgåsen	Arkeologisk minne/bygdeborg	Automatisk fredet
Spydeberg kommune		
Muråsen	Arkeologisk minne/bygdeborg	Automatisk fredet
Slottsåsen	Arkeologisk minne/bygdeborg	Automatisk fredet
Høgås(en)	Arkeologisk minne/bygdeborg	Automatisk fredet
Langenesbatteriet	Bebyggelse-Infrastruktur	Forskriftsfredet
Skorås søndre batteri	Bebyggelse-Infrastruktur	Forskriftsfredet
Fossum brogalleri	Bebyggelse-Infrastruktur	Forskriftsfredet
Gråkollbatteriet	Bebyggelse-Infrastruktur	Forskriftsfredet
Skorås nordre batteri	Bebyggelse-Infrastruktur	Forskriftsfredet
Trøgstad kommune		
Bergeråsen	Arkeologisk minne/bygdeborg	Automatisk fredet
Slottet	Arkeologisk minne/bygdeborg	Automatisk fredet
Festningsåsen	Arkeologisk minne/bygdeborg	Automatisk fredet
Bæljeråsen	Arkeologisk minne/bygdeborg	Automatisk fredet

Hobøl kommune og Rømskog kommune har ingen anlegg.

Trøgstad Fort er ikke med på Riksantikvarens oversikt. Dette skyldes nok kommunal overtakelse før fredningsspørsmålet kom opp. Høytorp fort er fredet med forskrift i jan. 2002, men ble senere kommunalt eid, og er således ikke en del av Nasjonale Festningsverk.

Planene om Høytorp som lokasjon for et senter for forsvarshistorie er godt forankret i både fylkets kulturplan, fylkets kulturminneplan og i vertskommunens planverk. Pr. i dag er det god dialog med Østfold Fylkeskommune, Fylkeskonservatoren og Foreningen for Høytorp Fort blant mange andre. For videre arbeid med prosjektet er det viktig at regionen opptre samstemt. Det arbeides for finansiering av forprosjekt, og er allerede søkt om midler fra regionalt partnerskapsfond og andre private stiftelser. Forprosjektet vil komme i gang når vi har tilstrekkelig andel av finansiering av forprosjekt på plass. Det arbeides også parallelt med forankring i hele fylket, og Høytorps plass i fremtidige fylkeskommunale budsjetter.

Det er behov for et nytt vedtak om at dette arbeidet er noe et samlet regionråd stiller seg bak.

Forslag til beslutning:

Indre Østfold Regionråd ønsker at indre østfoldingen skal bli mer bevisst den store betydning forsvarshistorien i Indre Østfold har hatt for regionen og nasjonen. Indre Østfold Regionråd stiller seg bak det videre arbeidet med et regionalt opplevelsessenter innen forsvarshistorie på Høytorp Fort. Regionrådet ønsker å arbeide for en fremtidig fylkeskommunal finansiering av senteret. Indre Østfold Regionråd gir Eidsberg kommune fullmakt til å opptre på vegne av Regionrådet i prosessen.

Vedlegg: Rapporten «Indre Østfold Forsvarer landet»